

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת ויגש תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון א"ב

בביתו, אף יותר ממה שנוהגין אבותיו הקדושים, אם המצב של סביבתו דורשת לעשות כן. ולכן במצרים שמר יוסף את השבת, כדי להשריש בבניו אמונת אלקי עולם, שיש מנהיג לבירה]. והנה יוסף אמר 'לאשר על ביתו' קום רדוף אחרי האנשים. ומבואר בתרגום יונתן (שם) שזה מנשה בנו, שכל תשמישי אביו נעשים על ידו ע"ש. ואם כן הגם שהשבטים לא שמרו שבת במצרים, מכל מקום יוסף ובניו שמרו גם שם.

ואם כן כאשר יתמהמה מנשה לצאת אחריהם, והם ירחיקו מן העיר אלפים אמה, לא יוכל מנשה להשיגם, כי הם אין שומרים שבת במצרים, ואין להם תחומין, ומנשה שומר שבת גם במצרים. על כן שפיר אמר הכתוב, הם יצאו את העיר לא הרחיקו, ופירש בילקוט פחות מאלפים אמה, אז אמר לאשר על ביתו, זה מנשה, קום רדוף אחרי האנשים והשגתם, כי אם לא יצא תיכף, והם יתרחקו יותר משיעור תחומין, לא יוכל הוא להשיגם.

והנה כאשר חזרו למצרים, אז לאחר שעה קלה נעשה הפיוס בין יוסף לאחיו ביום השבת, וישלח יוסף את אחיו ללכת להודיע לאביו. וכיון שאין הם שומרים שבת במצרים, על כן אין להם שום מניעה מצד איסור תחומין. אבל כאשר יבואו אל ארץ כנען, שם גם הם שומרים שבת, ואי אפשר להם להמשיך ללכת משום איסור תחומין. אמנם אין תחומין למעלה מעשרה טפחים (עירובין מג:), ואם כן יכולין להמשיך בשם בקפיצת הארץ, וממילא יכולין הם ללכת גם בארץ כנען, ולהגיע במהירות עוד יותר ברגעא חדא לבית אביהם. ועל כן אמר הכתוב, 'ויעלו ממצרים', ואז חל עליהם קדושת שבת, ואין יכולים להמשיך ללכת משום איסור תחומין, ואין עצה אלא בקפיצת הארץ למעלה מעשרה טפחים, ולכן כאשר יבואו לארץ כנען הגיעו תיכף אל יעקב אביהם, כי

ויעלו ממצרים ויבואו ארץ כנען אל יעקב אביהם (מה-כה). ויש להבין אריכות הלשון, ודי אמרו ויבואו אל יעקב אביהם, דהא כבר ידעין שהיו במצרים אצל יוסף, ואביהם נשאר בארץ כנען. (ועיין בבאר מים חיים). ונראה בהקדם לבאר מה שאמר הכתוב בפרשה הקודמת, הבוקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם, הם יצאו את העיר לא הרחיקו, ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף אחרי האנשים וגו' (מד-ג). ועיין בדעת זקנים למה מיהר לשלחו כאשר עדיין לא הרחיקו את העיר ע"ש. ובילקוט (רמו קנו) הוסיף, הם יצאו את העיר לא הרחיקו, כמה דאת אמר (יהושע ג-ד) רחוק יהיה ביניהם ובינו כאלפים אמה וכו' ע"ש. וצריך ביאור הכוונה בזה.

ונראה דאיתא במדרש (ב"ר צד-ד) וטבוח טבח והכין (מג-טז), אין והכין אלא שבת, שנאמר (שמות טז-ה) והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, הדא אמרה ששמר יוסף את השבת קודם שלא תנתן ע"ש. ואם כן סעודת יוסף עם אחיו היה בערב שבת. והבוקר אור והאנשים שלחו, היה בשבת שחרית. ולכאורה יש איסור תחומין, ואיך הלכו בשבת. אך מבואר ברמב"ן (בראשית כו-ה) דהא דאבות שמרו התורה היה רק בארץ ישראל, ויעקב בחוץ לארץ נשא האחיות, וכן עמרם, כי המצות משפט אלקי הארץ הן, אף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום ע"ש. ואם כן שפיר הלכו בני יעקב ממצרים גם בשבת, כי בחוץ לארץ לא שמרו את השבת.

אמנם מבואר ברמב"ן (שם) כי על יוסף דרשו שהיה משמר את השבת אפילו במצרים, מפני שהיא שקולה כנגד כל המצות, לפי שהיא עדות על חידוש העולם, והיה עושה כן ללמד את בניו אמונת בריאת העולם להוציא מלבם כוונת עבודה זרה ודעת המצריים ע"ש. [נוזה מוסר השכל, שיש מצבים שמוטל על האדם לעשות חומרות

המשך הדרך בארץ כנען לא היה יתכן להם רק בקפיצת הארץ.

*

ואמר הכתוב, ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, ובנימין בכה על צואריו (מה-יד). וברש"י ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך, על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב (מגילה טז: ע"כ. ויש להבין הלא מצינו כן גם להלן אצל יעקב, ויאסור יוסף מרכבתו וגו' וירא אליו, ויפול על צואריו ויבך על צואריו עוד (מו-כט), ומה נדרוש התם במה שדקדק הכתוב ויפול על צואריו.

ונראה דאיתא בגמרא (פסחים פח.) אמר רבי אלעזר מה דכתיב (מיכה ד-ב) והלכו גויים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וגו', אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר (בראשית כב-יד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה שנאמר (שם כד-טג) ויצא יצחק לשוח בשדה, אלא כיעקב שקראו בית שנאמר (שם כה-יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ע"כ. הרי דלעתיד נעלה לבית המקדש השלישית שנקרא בית כמו שקראו יעקב. ואיתא באלשיך הק' (ויקרא כו-יג) וז"ל והנה כתוב אצלנו שהמקדש הראשון היה בזכות אברהם, והשני בזכות יצחק, והשלישי המקווה בזכות יעקב. ועל כן השנים היו מעשה ידי אדם ולא נתקיימו, כי זה היה לו ישמעאל, וזה היה לו עשו, ולכן זה קראו הר וזה שדה. אך השלישי שבזכות יעקב שהיתה מטתו שלימה, קראו בית שהוא קיים לעד ע"כ. (וכן הוא בטיוול בפרדס מהדו"ת א-ב).

והנה יעקב אבינו אם כי נתגלה לו שבנו יוסף קיים, עדיין לא נחה דעתו עליו, כי יתכן שיצא לתרבות רעה בהיותו יושב בערות הארץ, וכי הוא מושל שם. ולכן לא היתה שמחתו שלימה עד 'וירא אליו' והכיר בו בפניו צדקתו (עיין אור החיים הק' מו-ל). והנה אם יוסף לא היה עומד בצדקתו, אם כן גם מטתו של יעקב אינה שלימה, ויהא פגם גם בבית המקדש השלישי, שלא תתקיים לעולם. ולכן נפל על 'צואריו', ויבך על צואריו עוד, בכיה של שמחה, שלא נפגם כלום מקדשו של יעקב, כי מטתו שלימה יותר משאר האבות. והבכיות הקודמות היו בכיה של צער, על חורבן המקדשות, והבכיה ביעקב היה בכיה של שמחה, שלא נפגם המקדש השלישי, ולכן כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל (רש"י שם).

*

אך יש לומר בזה עוד, דהנה הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע כתב לבאר מדוע זה בכו עכשיו בשעת שמחה על החורבן שבעתיד. ומדוע בכו כל אחד על חורבן חבירו ולא

על חורבן עצמו. ברם כידוע נחרבו בתי המקדש בגלל שנאת חנם. והנה, כאשר נפגשו יוסף ובנימין, והרגישו כי הפירוד ביניהם עד כה נגרם בשל שנאת חנם, מיד ראו את החורבן, שאף הוא היה תוצאה של שנאת חנם. לפיכך בכו על כך, ששנאת חנם זו, אשר גרמה עכשיו לתוצאות כאלה, תגרום גם בעתיד לחורבנות. תיקונה של שנאת חנם הוא, להגביר את האהבה כל כך, עד שצער חבירו יכאיב את האדם יותר מאשר צער עצמו. ולפיכך בכו כל אחד על חורבן חבירו, להוכיח בכך, שבעיקר איכפת לו לכל אחד מהם חורבנו של השני. ואף על פי שמקדשו של בנימין אינו יכול להיבנות אלא לאחר חורבנו של משכן יוסף, בכל זאת בכה בנימין על חורבן משכן יוסף, כי מוטב לו שלא ייבנה מקדשו הוא, ובלבד שלא יחרב מקדשו של חבירו. אהבה שכזו עשויה להיות תיקון לשנאת החנם ודפח"ח. (הובא בשמן ראש ח"א השלם פ' ויגש דף תרכה).

והנה השטן הזה של שנאת חנם עדיין מרקדת בנו ביתר שאת, ולכן אין מתנצצין סימני הגאולה, דכיון דבשביל חטא של שנאת חנם נחרב הבית, אי אפשר שנוכה לגאולה קודם שיתוקן החטא. והנה חטא זה התחילה ביוסף עם אחיו, ולכן בכה אז על חורבן הבתי מקדשות. אמנם כאשר הגיע יוסף לצוארו ובית מקדשו השלישית של יעקב, והתבונן כמה שנים רבות יתארך הגלות, זה כאלפים שנה, בשביל שאין מתקנים חטא זה, אז הרבה לבכות ביתר שאת על אריכות ימי בנינו, עד כמה נצטרך להמתין עד שנוכה לתקן פגם חטא זה, ולראות בבנינו בביאת בן דוד.

*

ולמהכיר הדברים ביתר שאת, דהנה בגמרא (יומא ט:): אמרו, מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שהיו בו שלשה דברים, עבודה זרה גילוי עריות שפיכת דמים. אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים ע"כ. ובגמרא (בבא מציעא ל.) אמרו, לא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דיניהם על דין תורה ע"כ. וכתבו התוספות (שם) דיש לומר דהא והא גרמא ע"כ. ובגמרא (שבת קיט:): אמרו עוד, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר (דברי הימים ב לו-טז) ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים ובחזים דבריהם וכו'. אמר רבי יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהשוו קטן וגדול שנאמר (ישעיה כד-ב) והיה כעם ככהן וכו' ע"ש. ובפשוטו גם בזה הכוונה דהא והא גרמא.

אך נראה עוד, דלכאורה יפלא כיון דהיה בהם תורה ועבודה, איך יתכן שיכשלו במדה זו של שנאת חנם,

אמנם עדיין תקשה, דהא אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ומה מוטל עליו לעשות כאשר חושב שהוא עושה בזה מצוה, ולמה יענש בשביל חטא כזה. אך התשובה היא, מי התיר לך להיות פוסק לעצמך, למה לא שאלת לגדולי ישראל אם זהו היתר או איסור, ומאין לך היתר לדמות מילתא למילתא, ואדם לאדם, מה שלא היית עושה בשאר דיני תורה. ולכן הוסיפו חז"ל כי חורבן ירושלים בא בשביל שבזו בה תלמידי חכמים, ולא היו חשובים בעיניהם לשאול את דעתם, והשוו קטן כגדול, ועל כן העמידו רק הם בעצמם את דבריהם על דין תורה, ולכן נכשלו בשנאת חנם.

והנה כל הדורות שחטאו לשמים עד החטא של מכירת יוסף, היו חטאים גלויים, אדם הראשון וחוה נכשלו בתאות האכילה, ותרא האשה כי טוב העץ למאכל, וכי תאוה הוא לעינים, ונחמד העץ להשכיל, ותקח מפריו ותאכל (בראשית ג-ו). ושוב חטא דור המבול תאוות ממון, כי מלאה הארץ חמס, תאות הגוף, כי השחית כל בשר את דרכו. ושוב דור הפלגה שטעו באמונת אלקי עולם. אבל השבטים היו קדושי א-ל, ולהם לא היה בכח היצר הרע לפתותם לחטא גלוי, אלא היה צובע זאת למצוה, כי יש מצוה לשנוא את יוסף מסיבות של תורה, עד שדנהו למיתה על פי תורה, ואמרו נלכה דותינה (לויז), אחר דת של תורה, והעמידו שנאתם על דין תורה.

אך מהו גודל החטא ועונשו, הלא הם דנהו על פי תורה. אמנם הלא יש לפנייהם אותו זקן, אביהם יעקב, ולמה לא שואלים ממנו דעת תורה, הרי יעקב זקן ויושב בישיבה. ולא עוד אלא שגם יצחק אבינו עדיין חי (רש"י לה-כט), ולמה לא ישאלו ממנו דעת תורה. אך חשדו גם אותם שהם אוהבים את יוסף ויטו את הדין, וביזו תלמידי חכמים שביניהם. ולכן כאשר נתפייס כעת יוסף עם אחיו, והם נתחרטו על מכירתם, ונשתנה כבר הדעת תורה מלשנאותו ולהמיתו, אז בכה יוסף על חורבן בית מקדשינו, ששנאת חנם כזה יהיה בדורות הללו, ויביא עמו חורבן בית מקדשנו. ועל צוארי אביו יעקב בכה עוד יותר, שחטא זה ימשוך כל כך אלפי שנה עד בנינו השלישית שתהא בזכותו של יעקב.

*

ולשמוחת סעודת חתן וכלה, נבאר מה שאמרו חז"ל (פסחים מט.) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, וישיא בתו לתלמיד חכם, משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל ע"ש. ולכאורה למה דימה אותו לגפן דייקא ולא לשאר פרי. אך מבואר בפרשתנו, ולאביו שלח כזאת, עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים וגו' (מה-כג). וברש"י ששלח לו יין ישן, שדעת

שהוא לאו דאורייתא, לא תשנא את אחיך, ואהבת לרעך כמוך. אך מבואר בערבי נחל (פ' שלח), דישנם שני אופנים של התגברות היצר הרע על האדם, האופן הא' שהוא מפתה אותו ואומר אליו במפורש לעבור על אחת מכל מצות ה' אשר לא תיעשנה, ונגד הסתה כזו נקל הוא לאדם לעמוד ולהתגבר, כי בהתבוננות מועטת יכשיל ויבין כי יצרו הוא אויב לו ומבקש רעתו, שהוא מסיתו למרוד נגד הבורא יתברך, ומי פתי יסור הנה להמרות פני עליון. אכן היצר הרע מתגבר גם באופן אחר, שהוא צובע את העבירות למצות, ומפתה את האדם לעשותם, באמרו לו כי מצוה הוא עושה, ולפי האמת אינם אלא עבירות. ונגד פיתויים כאלו קשה מאד לעמוד ולהתגבר על היצר הרע, שהרי אין הוא אומר להדיא כי בא לפתותו לעבירה, אדרבה מערים לומר כי לטובה כוונתו, לזכותו במצוה, ולזאת צריך התבוננות גדולה להבחין אם היא באמת מצוה, או עבירה שהלביש היצר הרע במסוה של מצוה כדי להכשילו.

וידועים דברי הבעל שם טוב הק' לפרש הגמרא (שבת עה.) שוחט משום מאי מחייב, משום צובע, דקאי אשוחט דעלמא הוא היצר הרע, שלעתיד יבא הקב"ה ושחט להשוחט (סוכה נב.), ולכאורה מה פשעו ומה חטאתו, הלא זהו תפקידו שנברא לפתות את האדם. אך חיובו הוא משום צובע, כי הוא לא נברא אלא להתגרות באופן הראשון שיאמר אליו במפורש לעבור על אחת מכל מצות ה', והוא מגרה את האדם גם באופן השנית להיות צובע לו העבירות למצות ע"כ.

ושמעתו לרמוז, קדשים קלים שחיתתן בכל מקום (זבחים טה.), היינו אותן אנשים שיש בהם קלות והיינו קדשים קלים, יוכל היצר הרע לשוחטן בכל מקום, אף אם יבא בגלוי לפתותם לעבור על דבר תורה, אבל קדשי קדשים היינו הצדיקים, שחיתתן 'בצפון', הוא צריך לבוא עליהם בדרך סתום ונעלם.

וכמו כן היה בדור ההוא, הם חשדו את אחרים שאין לבם מכוונים לה', ודיעותיהם והשקפותיהם שונות. ובוזה הותר להם הרצועה לשנאתם כדין רשע דמצוה לשנאותו. ובאמת היו אותן בני אדם כשרים, עושים בהוראות חכם על פי דעת תורה, ושנאתם להם היתה שנאת חנם שלא הותרה על פי תורה. ולכן הגם שהיה בהם תורה ועבודה, נכשלו בשנאת חנם בגודל צדקתם. ועל זה בא להשלים מאמר השני, שלא תקשה לך איך חרבה ירושלים בשביל שנאת חנם, הא היו בני תורה, על זה אמר שלא חרבה אלא בשביל שהעמידו דבריהם על דין תורה, שהצדיקו מעשיהם שעושיין כן על פי התורה, שהתורה מחייבת שנאה זו, ולכן יתכן היה שבאו לידי שנאת חנם.

זקנים נוחה הימנו (מגילה טז): ע"כ. ופירשו במפרשים כי בחכמי אומות העולם מחשיבים חכמת הצעירים יותר מהזקנים, הם לא התעלו כל כך בחכמתם, והאחרונים סותרים תמיד דברי הקודמים. לא כן בחכמי ישראל הם מחשיבים תמיד דעת הקודמים, ואין זוים בשום דבר ממה שהעלו הם בחכמתם, ואנו מאמינים בדברי חז"ל שאמרו (שבת קיב): אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר ע"ש. והיינו שאנו רחוקים כל כך מגודל חכמתם, שאין אנו אפילו מסוג אחד, אלא המה כמלאכים ואנו סוג אחר כאנשים וכחמורים. וזהו הטעם שאצליהם הם קורין אותם בתואר 'חכמים', ואצלינו קורין 'תלמיד חכם', כי הם אינם מחזיקים עצמם לתלמידים, אלא הם חכמים יותר מהקודמים. אבל אצלינו כל חכם מכיר מקומו שהוא רק תלמיד מהקודמים, ומבטל דעתו כנגדם בכל דבר.

ובהלומי בשבוע זו אמרתי לבאר הכתוב (תהלים קב) עבדו את ה' בשמחה, בואו לפניו ברננה. דלכאורה נראה ככפל לשון במלות שונות. אך הכוונה היא, כי בשעה שהאדם יש לו כל טוב בגופו ובממונו בגשמיות, וכמו כן ברוחניותו מרגיש טעם בעבודת ה', ומתעלה בעבודתו, אין חידוש מה שעובד את ה' בשמחה, כי לכפוי טובה יחשב אם לא יעשה כן. אבל כאשר חלקו בעולם הוא בעניות ודחק בגשמיות, או שאינו מצליח ברוחניותו, ומרגיש עצמו ערום מן המצות, ויש לו נפילה אחר נפילה, אז קשה לו להתאזר בשמחה ולעבוד את קונו.

והנה אות רי"ש מורה על עניות, על דרך שנאמר עני ורש. ואות נו"ן מורה על נפילה, וכמאמרם (ברכות ד): מפני מה לא נאמרה נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפתן של שונאי ישראל ע"ש. ושני נוני"ן הסמוכין רומזין על נפילה אחר נפילה זה אחר זה. ועל כן אמר עבדו את ה' בשמחה, לא רק כאשר מנת חלקו היא ברום המעלות, אלא בואו לפניו 'ברננה', ששורשו אות רי"ש ונו"ן, גם כאשר מצבו הוא שלרש אין כל, ויש לו נפילה אחר נפילה, לא יפול לבו ולא יתייאש, אלא יתאמץ לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב.

והנה יתכן שיעקב יתירא שבנו יוסף ששוהה במצרים בין חכמיהם וחרטומיהם זה כ"ב שנה, גם הוא נמשך עמהם בדעתו, ואינו מחשיב עוד חכמת אבותיו, אברהם יצחק ויעקב. על כן להניח דעתו שלח לו יין ישן, שתכונתו היא שכל מה שמזדקן ומתיישן משתבח יותר, וגם יוסף עצמו מחשיב יותר חכמת הזקנים הקודמים, ובוזה יהיה דעת זקנים נוחה, שלא נתרגל לדרכי הגויים שהוא נמצא ביניהם.

ועל כן אמרו שבשעת נישואין יש למכור כל מה שיש לו וישא בת 'תלמיד חכם', וישא בתו 'תלמיד חכם', שהם מבטלים דעתם לפני דעת החכמים הקודמים, ואז תהא השידוך דבר נאה ומתקבל. ומשלוהו לענבי הגפן בענבי הגפן, כי שאר הפירות מקבלים הרכבה גם מדבר שאינו מינו, לא כן הגפן אינו מקבל הרכבה אלא מין ממינו (וזה"ק ח"א רלט): ויהא הזיווג עולה יפה.

*

והנה כאשר סיפרו ליעקב, שעוד יוסף חי, אמר הכתוב (מה-כו) ותחי רוח יעקב אביהם. וברש"י שרתה עליו

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' שמחה פרידמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' אהרן קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' מנחם דוב שטרייכער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יחזקאל שימשאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
מוה"ר ר' יושע חיים גאלדברגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בתו למזל טוב	מוה"ר ר' משה פריעד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' חיים הערש וועכטער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' ישראל באדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב